

POSTANOWIENIE

Dnia 13 marca 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Helena Ciepla (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Syndyka Masy Upadłości Firmy „F. A.B. – J.B.” Spółki
Jawnej

przeciwko D.K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 13 marca 2009 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej

od postanowienia Sądu Apelacyjnego

z dnia 19 czerwca 2008 r., sygn. akt [...]

oraz skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 5 września 2007 r., sygn. akt [...],

- 1) uchyla zaskarżone postanowienie,
- 2) uchyla wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 5 września 2007 r. w całości oraz wyrok Sądu Okręgowego w P. z dnia 16 marca 2006 r. w całości a nadto nakaz zapłaty wydany w dniu 7 listopada 2002 r. w stosunku do pozwanej D.K. – i w tym zakresie postępowanie w sprawie umarza;
- 3) przyznaje adw. B.B. od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w P.) kwotę 3.600 (trzy tysiące sześćset) zł powiększoną o należny podatek od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy udzielonej z urzędu.

Uzasadnienie

Powodowa Firma złożyła w dniu 18 kwietnia 2002 r. pozew w postępowaniu nakazowym przeciwko D.K. i K.Ł. o zapłatę kwoty 1.349.402,90 zł.

Od nakazu zapłaty wydanego w dniu 23 marca 2002 r. zarzuty wniosła skutecznie tylko pozwana D.K.

W toku postępowania, w dniu 15 maja 2002 r. ogłoszono upadłość powoda i do sprawy przystąpił syndyk masy upadłości.

Wyrokiem z dnia 16 marca 2006 r. Sąd Okręgowy utrzymał w mocy nakaz zapłaty wobec pozwanej. Orzeczenie to pozwana D.K. zaskarżyła apelacją. Sąd Apelacyjny częściowo uwzględnił jej apelację wyrokiem z dnia 5 września 2007 r., którym zmienił wyrok Sądu Okręgowego, obniżając sumę zasądzoną od pozwanej D.K. i oddalając jej apelację w pozostałym zakresie.

Od tego wyroku pozwana wniosła skargę kasacyjną. Po jej złożeniu Sąd Apelacyjny uzyskał informację, że jeszcze przed wydaniem przez niego wyroku, postanowieniem z dnia 15 grudnia 2006 r. Sąd Rejonowy w P. stwierdził ukończenie postępowania upadłościowego powoda, a następnie postanowieniem z dnia 23 lutego 2007 r. wykreślił powoda z rejestru. To ostatnie postanowienie uprawomocniło się 17 marca 2007 r.

W dniu 19 czerwca 2008 r. Sąd Apelacyjny wydał postanowienie, którym zamieścił cztery rozstrzygnięcia:

- 1) zawiesił postępowanie;
- 2) uchylił swój wyrok z dnia 5 września 2007 r.;
- 3) umorzył postępowanie apelacyjne;
- 4) umorzył postępowanie wywołane skargą kasacyjną.

W uzasadnieniu wyjaśnił, że na podstawie art. 222 § 1 i 2 w zw. z art. 223 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (tekst jedn. Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.), stosowanego z mocy art. 540 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. z 2003 r. Nr 60, poz. 535 ze zm.), po

prawomocnym ukończeniu postępowania upadłościowego do nieukończonych procesów, wszczętych przez syndyka, innych niż spory o uznanie za bezskuteczną czynności działanej przez upadłego ze szkodą wierzycieli, upadły wchodzi na miejsce masy upadłości. Jednak w rozpatrywanym wypadku, w wyniku wykreślenia upadłego – spółki jawnej – z rejestru przedsiębiorców, utracił on zdolność sądową, co spowodowało konieczność zawieszenia postępowania z urzędu. Ponieważ jednak spółka ta nie ma ogólnego następcy prawnego, Sąd Apelacyjny wskazał art. 182 § 1 zd. 2 k.p.c., jako podstawę umorzenia postępowania apelacyjnego.

Wyjaśnił także, że w wyniku uchylenia wyroku, który wydał 5 września 2007 r., skarga kasacyjna pozwanej nie ma substratu zaskarżenia i jest bezprzedmiotowa, co oznacza, że postępowanie wywołane jej wniesieniem należało umorzyć na podstawie art. 355 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. w zw. z 391 § 1 k.p.c.

Postanowienie powyższe pozwana zaskarżyła w całości skargą kasacyjną opartą na obydwu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c.

Podstawę naruszenia przepisów postępowania, mającego istotny wpływ na wynik sprawy pozwana wypełniła zarzutami:

- uchybienia art. 398¹⁹ k.p.c. poprzez uchylenie przez Sąd Apelacyjny własnego wyroku z dnia 5 września 2007 r. i umorzenie postępowania apelacyjnego oraz postępowania wywołanego wniesieniem skargi kasacyjnej mimo, że czynności te należały do wyłącznej kompetencji Sądu Najwyższego;
- przepisu art. 182¹ § 1 k.p.c. poprzez zastosowanie tego przepisu jedynie do postępowania apelacyjnego i kasacyjnego, chociaż umorzeniem winna być objęta całość postępowania.

W ramach podstawy naruszenie prawa materialnego skarżąca wskazała art. 45 Konstytucji oraz art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, uchybienie którym polegało na pozbawienie pozwanej prawa do rozpoznania wniesionej przez nią skargi kasacyjnej przez wyłącznie właściwy do tego Sąd Najwyższy.

We wnioskach kasacyjnych skarżąca domaga się uchylenia zaskarżonego postanowienia w całości i rozpoznania jej skargi kasacyjnej od wyroku z dnia 5 września 2007 r., ewentualnie uchylenia wyroków Sądów I i II instancji i umorzenia postępowania w całości, bądź też uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu celem nadania biegu skardze kasacyjnej. Wniosła także o zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika z urzędu pozwanej kosztów zastępstwa adwokackiego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sytuacji, kiedy sąd odwoławczy zakończył postępowanie rozpoznawcze, toczące się przed sądami powszechnymi, wydaniem prawomocnego wyroku, który zaskarżony został przez stronę skargą kasacyjną, zakres przyznanych mu uprawnień do ingerowania w tok dalszego postępowania wyznaczają przepisy regulujące postępowanie kasacyjne, a konkretnie art. 398⁶ § 1, 2 oraz art. 398⁷ § 2 k.p.c. Uprawniają one sąd II instancji do dokonania kontroli formalnej prawidłowości skargi kasacyjnej, przeprowadzenia postępowania mającego na celu naprawienie usuwalnych nieprawidłowości tej skargi oraz do odrzucenia skargi, która wniesiona została po upływie terminu, nie spełnia wymagań konstrukcyjnych przewidzianych w art. 398⁴ § 1 k.p.c., nie została opłacona, której braków nie usunięto w terminie lub z innych przyczyn niedopuszczalnej. Po doręczeniu odpisu skargi stronie przeciwnej i złożeniu przez nią odpowiedzi lub upływie terminu do złożenia odpowiedzi, sąd II instancji przedstawia niezwłocznie skargę i odpowiedź na nią wraz z aktami Sądowi Najwyższemu. Przepisy nie przewidują możliwości podejmowania przez Sąd II instancji czynności kasacyjnych względem własnego orzeczenia, ani też rozstrzygania o umorzeniu postępowania. Jedynym wyjątkiem, w którym sąd II instancji może umorzyć postępowanie kasacyjne jest wypadek cofnięcia skargi kasacyjnej przez stronę przed przesłaniem akt Sądowi Najwyższemu (art. 398²¹ w zw. z 391 § 1 k.p.c.). W pozostałym zakresie uprawnienia te należą, jak słusznie podniosła skarżąca, do wyłącznych kompetencji Sądu Najwyższego, przyznanych mu przez art. 398¹³ § 1, art. 398¹⁴ – 398¹⁶ oraz art. 398¹⁹ k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2008 r., II CZ 34/08, nie publ.).

Stwierdziwszy zatem, *post factum*, że wyrok został wydany wobec strony, która w momencie orzekania przez Sąd II instancji już nie istniała, Sąd ten nie był władny podejmować kroków mających usunąć skutki nieważności postępowania apelacyjnego (art. 379 pkt 2 k.p.c.) i zmienić przebieg oraz sposób zakończenia tego postępowania. Wyrok tego Sądu, niezależnie od swojej wadliwości, był bowiem prawomocny. Dlatego zarówno postanowienie o uchyleniu tego wyroku, jak i o zawieszeniu poprzedzającego jego wydanie postępowania apelacyjnego, a wreszcie o umorzeniu tego postępowania, były nieprawidłowe. Poza granicami uprawnień Sądu Apelacyjnego pozostawało także umarzenie postępowania kasacyjnego.

Wprawdzie spośród wszystkich podjętych w rozpatrywanym postanowieniu rozstrzygnięć, tylko orzeczenia o umorzeniu postępowania (apelacyjnego i kasacyjnego) spełnia wymagania art. 398¹ § 1 k.p.c., uprawniające do zaskarżenia skargą kasacyjną, jednak pozostałe podlegały kontroli na podstawie art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 380 k.p.c., niewątpliwie bowiem skarżąca żądała zbadania prawidłowości także tych postanowień. W konsekwencji zaskarżone postanowienie należało uchylić w całości na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., uzasadniona okazała się bowiem podstawa naruszenia przepisów postępowania w zakresie uchybienia przez Sąd II instancji art. 398¹⁹ k.p.c., co w rezultacie prowadziło do pozbawienia pozwanej prawa do rozpoznania wniesionej przez nią kasacji przez właściwy sąd i powodowało zasadność wskazanej podstawy naruszenia prawa materialnego.

Nieuzasadniony był natomiast zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 182¹ § 1 k.p.c., ponieważ przepis ten nie był i nie mógł być stosowany w rozpatrywanej sprawie z uwagi na to, że dotyczy umorzenia postępowania w razie ogłoszenia upadłości likwidacyjnej pozwanego, tymczasem w rozpatrywanym wypadku postępowanie upadłościowe toczyło się w stosunku do powoda.

Uchylenie zaskarżonego postanowienia spowodowało konieczność rozpoznania skargi kasacyjnej złożonej przez pozwaną od wyroku z 5 września 2007 r., a jednocześnie uwzględnienia tych zdarzeń, które legły u podstawy omówionego wcześniej postanowienia.

Skarga kasacyjna została przez pozwaną skierowana przeciwko całości rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego.

Wyrok tego Sądu, co podlega uwzględnieniu przez Sąd Najwyższy z urzędu na podstawie art. 398¹³ § 1 k.p.c., zapadł w postępowaniu dotkniętym nieważnością, gdyż toczyło się ono w stosunku do strony (upadłego), który utracił bezpowrotnie zdolność sądową i nie miał następcy prawnego (art. 379 pkt 2 k.p.c.). W takiej sytuacji już na etapie postępowania apelacyjnego wystąpiły przesłanki do umorzenia postępowania na podstawie art. 355 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Przy tym bezsukcesyjna utrata zdolności sądowej powoda wywołuje potrzebę umorzenia całego postępowania, a nie jedynie jego części, gdyż tylko w ten sposób nie dojdzie do uprawomocnienia się orzeczenia, które druga strona kwestionowała (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2002 r., V CKN 1100/00, OSNC 2003/1/11).

Z przytoczonych względów, na podstawie art. 398¹⁹ k.p.c. należało uchylić w całości zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 5 września 2007 r. i poprzedzający go wyrok Sądu Okręgowego w P. z dnia 16 marca 2006 r., a ponadto częściowo – w stosunku do pozwanej D.K. – uchylić nakaz zapłaty z dnia 7 listopada 2002 r. i w tym zakresie umorzyć postępowanie w sprawie.

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego uzasadnia § 19 w zw. z § 2 ust. 3, § 6 pkt 7 i § 13 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).